

Safi, A. M. (2025). Sovyet sonrası Afganistan ve Kırgızistan arasındaki ikili ilişkiler. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 483-500.

SOVYET SONRASI AFGANİSTAN VE KIRGIZİSTAN ARASINDAKİ İKİLİ İLİŞKİLER

Mohammad Aziz SAFİ*

Öz: Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Afganistan ile Kırgızistan, doğrudan sınır komşusu olmamalarına rağmen siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel ilişkilerini geliştirmişlerdir. İki ülke arasındaki bağlar, Orta Asya'daki tarihi, kültürel, dini ve dilsel ortaklıklara dayanmaktadır. Jeopolitik olarak Afganistan, Güney Asya, Orta Asya, Orta Doğu ve Doğu Asya arasında bir köprü işlevi görmektedir; Kırgızistan, Çin ve eski Sovyet cumhuriyetleri arasında stratejik bir konuma sahiptir. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1999'da resmîyet kazanmıştır. Taliban'ın 2021'de yeniden iktidara gelmesiyle ilişkiler hassaslaşmış, Kırgızistan Taliban hükümetini tanımamış ancak Badahşan'daki Kırgız azınlık nedeniyle sınırlı temaslarını sürdürmüştür. Ekonomik ilişkiler, ortak sınırın olmaması ve zayıf ulaşım altyapısı nedeniyle sınırlıdır. Yine de 2020'den itibaren ticaret hacmi artış göstermiş; 2023'te Kırgızistan'ın Afganistan'a ihracatı kayda değer bir seviyeye ulaşmıştır. Kırgızistan'dan nohut, gübre ve şeker; Afganistan'dan ise maden suyu, kuru meyve, halı ve susam ticareti yapılmaktadır. Önemli projelerden biri olan CASA-1000, Afganistan'ı Kırgızistan üzerinden Tacikistan ve Pakistan'a bağlayarak bölgesel enerji paylaşımını artırmaktadır. Bu proje, ekonomik etkileşimi güçlendirmekle birlikte, siyasi ve güvenlik iş birliğine de katkı sağlamaktadır. Güvenlik alanında ise Kırgızistan, Afganistan'daki terör tehdidi ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlardan etkilenmektedir. Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (CSTO) çerçevesinde bölgesel güvenlik iş birliklerini sürdürmektedir. Coğrafi engellere ve güvenlik zorluklarına rağmen, iki ülke arasındaki ekonomik, kültürel ve güvenlik iş birlikleri gelişmekte; CASA-1000 gibi projeler bu iş birliğinin gelecekte daha da güçleneceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Kırgızistan, Orta Asya, Jeopolitik, Bölgesel Güvenlik, İkili İlişkiler.

BILATERAL RELATIONS BETWEEN AFGHANISTAN AND KYRGYZSTAN IN THE POST-SOVIET PERIOD

Abstract: Following the dissolution of the Soviet Union, Afghanistan and Kyrgyzstan have developed political, economic, security, and cultural relations despite not being direct neighbors. The ties between the two countries are based on historical, cultural, religious, and linguistic commonalities rooted in Central Asia. Geopolitically, Afghanistan functions as a bridge between South Asia, Central Asia, the Middle East, and East Asia, while Kyrgyzstan holds a strategic position between China and the former Soviet republics. Diplomatic relations between the two countries were officially established in 1999. After the Taliban's return to power in 2021, bilateral relations became more delicate; Kyrgyzstan did not recognize the Taliban government but maintained limited contact due to the Kyrgyz minority living in Badakhshan. Economic relations

* Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya

Araştırmaları Anabilim Dalı, aziz.safi323@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6583-4685>

remain limited due to the absence of a shared border and weak transportation infrastructure. Nevertheless, since 2020, trade volume has shown an upward trend, and by 2023, Kyrgyzstan's exports to Afghanistan had reached a significant level. Trade includes exports of chickpeas, fertilizers, and sugar from Kyrgyzstan, and imports of mineral water, dried fruits, carpets, and sesame from Afghanistan. One of the major projects, CASA-1000, links Afghanistan with Tajikistan and Pakistan via Kyrgyzstan, aiming to enhance regional energy exchange. This project not only strengthens economic interaction but also contributes to political and security cooperation. In the field of security, Kyrgyzstan is affected by issues such as terrorism and drug trafficking originating from Afghanistan. Regional security cooperation is carried out within the frameworks of the Shanghai Cooperation Organization (SCO) and the Collective Security Treaty Organization (CSTO). Despite geographical barriers and security challenges, economic, cultural, and security cooperation between the two countries is developing, and projects like CASA-1000 indicate that this partnership will continue to strengthen in the future.

Keywords: *Afghanistan, Kyrgyzstan, Central Asia, Geopolitics, Regional Security, Bilateral Relations.*

Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ikili ilişkiler, Orta Asya cumhuriyetlerinin Sovyetler Birliği'nden bağımsızlık kazanmasının ardından 1990'lı yıllarda şekillenmiş ve tarihi, kültürel ile dini ortaklıkların etkisiyle zamanla gelişmiştir. Afganistan, jeopolitik konumu sayesinde Orta Asya, Güney Asya ve Orta Doğu arasında bir köprü işlevi görürken, Kırgızistan da Orta Asya'nın stratejik konumuyla bölgesel dengelerde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kuramı, bölgedeki güvenlik, siyasi iş birliklerinin önemini anlamak, değerlendirmek için güçlü bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu kuram, devletlerin güvenliğinin birbirine bağımlı olduğunu, bir ülkede meydana gelen güvenlik değişimlerinin, komşu ülkeler ile tüm bölgeyi doğrudan etkileyebileceğini öne sürmektedir. Afganistan ile Kırgızistan'ın jeopolitik konumları, bölgesel güvenlik dinamikleri göz önüne alındığında, iki ülke arasındaki ilişkilerin bu kuramsal perspektiften incelenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu araştırmanın temel sorusu şu şekildedir:

"Afganistan ile Kırgızistan arasındaki siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel ilişkiler, Orta Asya cumhuriyetlerinin bağımsızlık kazandığı dönemden itibaren nasıl şekillenmiştir ve bu ilişkiler hangi tarihi, jeopolitik ve güvenlik etkenlerinden etkilenmiştir?"

Bu çalışmanın temel amaçları şunlardır:

- Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ikili ilişkilerin tarihsel süreçteki gelişimini,
- Kültürel, dini ve tarihi ortaklıkların iş birliği alanlarındaki etkilerini,
- Her iki ülkenin jeopolitik ve güvenlik rollerinin bölgesel gelişmelere olan katkılarını
- Ekonomik ve güvenlik alanındaki fırsatlar ile zorlukları belirlemek,
- İki ülke arasındaki stratejik iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik öneriler sunmak.

Bu araştırmanın önemi, Orta Asya'nın hassas jeopolitik ve güvenlik dengeleri çerçevesinde Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin bölgesel istikrar ve kalkınma üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. İkili ilişkilerin derinlemesine incelenmesi, karar alıcılar, araştırmacılar için daha etkin ve sürdürülebilir iş birliği yollarının belirlenmesine katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin karmaşık yapısını daha derinlemesine anlayabilmek amacıyla tarihsel inceleme, içerik çözümlemesi ve durum analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Birincil veriler; devlet belgeleri, uluslararası kuruluş raporları ve resm, açıklamalardan oluşurken, ikincil veriler ise akademik makaleler, kitaplar ve medya analiz raporlarından derlenmiştir. Toplanan bu veriler, sistematik bir şekilde analiz edilerek, siyasi, ekonomik, güvenlik, kültürel boyutlarıyla Afganistan, Kırgızistan ilişkilerinin kapsamlı bir çerçevede değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Yapılan kaynak taraması, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin çoğunlukla Orta Asya'nın jeopolitik dengeleri, güvenlik politikaları ile ekonomik iş birlikleri kapsamında

ele alındığını göstermektedir. Bölgenin enerji, transit geçişleri, güvenlik iş birlikleri ve ekonomik entegrasyon bağlamındaki stratejik önemi vurgulanmaktadır. Özellikle, Lapis Lazuli Koridoru, CASA-1000 Elektrik İletim Projesi, Afganistan'ın bölgesel ticaretin merkezinde yer almasını sağlayan önemli girişimler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, iki ülke arasındaki kültürel, dini ortaklıklar, ikili ilişkilerin güçlenmesinde potansiyel bir etken olarak değerlendirilmektedir. Tüm bu unsurlar göz önüne alındığında, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin daha derinlemesine analiz edilmesi, bölgesel iş birliği ve güvenlik perspektiflerinin anlaşılmasına katkı sunacaktır. Mevcut zorluklara, sınırlamalara rağmen, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin ekonomi, enerji ve bölgesel iş birliği gibi alanlarda büyük bir genişleme potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmektedir. Sürekli diplomatik diyaloglar ile karşılıklı istikrar arayışı, iki ülke arasında uzun vadeli ve stratejik ilişkilerin tesis edilmesine olanak sağlayabilir. Bu araştırmanın kapsamını derinleştirmek ve ele alınan konunun farklı boyutlarını ortaya koymak amacıyla, sonraki bölümde ilgili literatürdeki önemli çalışmalar ve yaklaşımlar kapsamlı bir şekilde incelenecektir.

Literatür taraması, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ikili ilişkilerin siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel boyutlarına odaklanan önceki araştırmaların sistematik bir değerlendirmesini sunmaktadır. Bu bölümde, bölgesel güvenlik dinamikleri, ekonomik iş birlikleri ve tarihî-kültürel bağlamlar bağlamında yapılmış çalışmalara yer verilerek, araştırmanın teorik ve kavramsal çerçevesi güçlendirilecektir. Ayrıca, mevcut literatürdeki boşluklar ve farklı görüşler ortaya konularak, çalışmanın özgün katkısı için zemin hazırlanacaktır.

Kalaycı (2015) Tarafından Yapılan Çalışmada, Kapitalist küreselleşmenin etkisiyle Orta Asya'da ticari beklentilerin yeniden şekillendiği ve Afganistan ile Kırgızistan'ın İpek Yolu merkezinde yer aldığı vurgulanmaktadır. Her iki ülkenin tarihî olarak Sovyet etkisinden geçmiş olması, ekonomik kırılganlıklarını artırmış ve serbest piyasa modelini başarıyla uygulamalarını zorlaştırmıştır. Ayrıca, bu iki ülkenin İpek Yolu üzerindeki konumları, ekonomik açıdan potansiyel taşımacılıklarına rağmen, bölgesel bütünleşme açısından yeterince güçlü birer aktör olmadıklarını göstermektedir.

Bozkurt'a göre Kırgızistan'ın bağımsızlık süreci, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra başlamış ve ülke kısa sürede iç ve dış politikasını özgürce belirleyebilecek egemen bir aktöre dönüşmüştür. Yazar, Kırgızistan'ın coğrafi olarak Batı, Çin, Arap-Müslüman ve Fars uygarlıklarının kesişim noktasında yer aldığını vurgulamakta; bu durumun, ülkenin esnek ve çok yönlü bir dış politika izlemesini zorunlu kıldığını belirtmektedir. Bu bağlamda, Kırgızistan'ın bölgesel ve küresel aktörlerle olan ilişkilerinin, jeopolitik konumundan doğan denge arayışlarıyla şekillendiği ileri sürülmektedir.

Özgün ve Uçmaz (2011), Kırgız halkının tarihsel kökenlerini ve coğrafi hareketliliğini ele alarak, Güney Sibirya'dan Tanrı Dağları'na kadar uzanan uzun bir göç sürecine dikkat çekmektedir. Yazarlar, Kırgızların tarih boyunca Hakas, Hokand Hanlığı ve nihayetinde Rus hakimiyetleri altında yaşadıklarını; ancak bu dönemlerin sonunda 1991'de bağımsızlıklarını ilan ederek egemen bir devlet yapısına kavuştuklarını ifade etmektedir. Ayrıca çalışmada, Kırgız kimliğinin şekillenme sürecinde etnik, kültürel ve siyasi faktörlerin etkili olduğu vurgulanmakta; bağımsızlık sonrası dönemin, bu tarihsel sürekliliğin bir kırılma noktası olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Yıldırım ve Stamalieva (2018), Kırgızistan'ın serbest piyasa ekonomisine geçişte izlediği hızlı ve radikal adımları vurgulayarak, ülkenin bu süreçte bölge ülkeleri arasında öne çıktığını belirtmektedir. Yazarlar, özellikle özelleştirme politikalarının erken dönemde hayata geçirilmesinin ve Kırgızistan'ın 1998'de Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olmasının, bu dönüşümde önemli aşamalar olduğunu ifade etmektedir. Çalışmada ayrıca, geçiş ekonomisinin mevcut yapısı analiz edilmekte ve ülke ekonomisinin gelecekte karşılaşılabileceği fırsat ve riskler hakkında değerlendirmelere yer verilmektedir.

Zhekenov, Ahmadzai ve Jakubayeva (2022), Afganistan ile Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkilerin yeni doğmadığını, aksine yüzyıllara dayanan siyasi, sosyal ve ekonomik bağlara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Yazarlar, Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali sırasında ve öncesinde Orta Asya ülkelerinin Afganistan'a destek verdiğini belirtmektedir. Ortak terör tehdidi ve kültürel-ekonomik çıkarlar, bu iş birliğinin temel sebepleri arasında yer almaktadır. Ayrıca 11 Eylül sonrası Orta Asya ülkelerinin Afganistan'ın sosyo-ekonomik yeniden yapılanma süreçlerinde aktif rol oynadığı ifade edilmektedir. Ancak bölgesel jeopolitik dinamikler, özellikle Rusya'nın müdahaleleri ve zayıf Afgan yönetimi, ilişkilerin önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Bu çalışma, Orta Asya'nın Afganistan'a yönelik politika ve desteklerinin devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Kassenova (2014), Afganistan ile Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelendiği bir çalışmada, bölgedeki uluslararası askerî varlığın 2014'te azalmasının güvenlik ve ekonomik etkilerini ele almaktadır. Çalışma, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın Afganistan politikaları arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Yazar, ülkelerin coğrafi yakınlığı, devlet kapasiteleri, siyasi yaklaşımları ve bölgesel jeopolitik dinamiklerin, politika oluşturmadaki belirleyici faktörler olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, ISAF güçlerinin çekilmesinin bölgedeki jeopolitik dengeleri nasıl etkileyebileceği ve Orta Asya ile Afganistan arasındaki ekonomik ve güvenlik iş birliklerinin geleceği tartışılmaktadır. Çalışmanın temel kaynağı, 2012 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinde düzenlenen ve bölgesel uzmanların katıldığı bir atölye çalışmasıdır. Rapor, bölgesel iş birliği ve entegrasyonun Afganistan'ın istikrarına ve barışına katkı potansiyelini ortaya koymaktadır.

Dąbrowski ve Antczak (1994), Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği sonrası ekonomik dönüşüm sürecinde başarılı örneklerden biri olacağını belirtmektedir. Yazarlar, ülkenin özellikle 1994 yılının ilk yarısında ekonomi stabilizasyonu ve liberalleşmesinde kayda değer ilerlemeler kaydettiğini vurgulamaktadır. Kırgızistan'ın piyasa ekonomisine geçişte radikal reformları benimseyen devletler arasında yer aldığı; bu grubun çoğunlukla Orta Avrupa ve Baltık ülkelerinden oluştuğu ifade edilmektedir. Çalışma, Kırgızistan'ın dönüşüm sürecindeki başarılarını diğer eski Sovyet cumhuriyetleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir.

Ataev (2011), Kırgızistan'ın tarihsel ve ekonomik gelişimini Sovyetler Birliği döneminden önce ve sonra olmak üzere iki ana dönemde incelemektedir. Çalışmaya göre, Kırgız halkının geleneksel göçebe yaşam tarzı Sovyet dönemi boyunca önemli değişimlere uğramış; kolektivizasyon ve tarımsal planlamalarla yerleşik hayata geçiş sağlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin merkezi planlama ekonomisinin zayıflaması 1980'lerde belirginleşmiş ve bu durum ekonomik krizlere yol açmıştır. Gorbachev'in glasnost ve perestroyka reformlarıyla birlikte, Sovyetler Birliği'ndeki sorunlar açığa çıkmış ve bağımsızlık talepleri güç kazanmıştır. Kırgızistan, 1991'de bağımsızlığını ilan etmiş ve yeni siyasi düzenini kurma sürecine girmiştir. Ancak, bağımsızlık sonrası dönemde siyasi istikrarsızlıklar, özellikle 2005 ve 2010 yıllarındaki protestolar ve etnik çatışmalar ülke siyasetine yön vermiştir. 2010'da kabul edilen yeni anayasa ile parlamenter sisteme geçiş yapılmış ve ülkede demokratik süreçler yeniden şekillenmeye başlamıştır.

Jenish (2019), Afganistan, Kırgızistan ve Tacikistan ekonomilerinin büyüklükleri, yapıları ve karşılaştıkları zorluklar üzerine kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Üç ülkenin ekonomilerinin düşük gelirli veya alt-orta gelirli kategorisinde yer aldığı, dışa bağımlılığın ve dar ihracat ürün portföyünün hakim olduğu vurgulanmaktadır. Kırgızistan ve Tacikistan için işçi göçü ve gönderilen dövizlerin ekonomik büyümede önemli rol oynadığı belirtilirken, Afganistan'ın ise sürekli çatışmalar nedeniyle yapısal zorluklarla mücadele ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca, Rusya ve Kazakistan ile olan ticari ilişkilerin Kırgız ekonomisi için hayati önemde olduğu, bu ülkelerdeki ekonomik durgunlukların Kırgızistan üzerinde doğrudan etkileri olduğu belirtilmiştir. Makroekonomik yönetimde gelişmeler yaşanmasına

rağmen, ekonomik yapının kırılabilirliği, zayıf yönetim ve yolsuzluk gibi sorunlar sürdürülebilir kalkınma önünde önemli engeller olarak görülmektedir. Çalışma, ilgili ülkelerde makroekonomik reformların ve teknolojik gelişme politikalarının önemine vurgu yaparak, bölge ülkelerinin kalkınma sürecine dair öneriler sunmaktadır.

Ubaydullaeva (2023), Orta Asya'da devam eden zorluklar ve tehditlerin doğrudan Afganistan'daki durumla bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Çalışmada, Tacikistan hariç diğer Orta Asya ülkelerinin bölgesel güvenlik ve sosyo-ekonomik kalkınma için Afganistan ile iş birliğini güçlendirmeye çalıştıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca, Afganistan'ın Sovyetler Birliği öncesi Orta Asya'nın bir parçası olduğu ve bölgesel altyapı projelerinin önemine rağmen mevcut siyasi istikrarsızlık nedeniyle bazı projelere karşı şüphecilik sürdüğü ifade edilmektedir. Makale, yabancı askerlerin çekilmesi ve Taliban'ın iktidara gelmesinin, bölgesel iş birliği ve entegrasyonu hızlandırabileceğine dair öngörülerde bulunmaktadır.

Yapılan literatür taraması, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin tarihsel, kültürel, ekonomik ve güvenlik boyutlarının karmaşık ve çok katmanlı olduğunu göstermektedir. Bölgesel jeopolitik dinamikler, ekonomik entegrasyon girişimleri ve güvenlik iş birlikleri iki ülke arasındaki bağları şekillendiren temel unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, mevcut çalışmaların çoğu, bölgesel iş birliğinin fırsatlarını ve zorluklarını vurgulamakla birlikte, iki ülke arasındaki spesifik stratejik ilişkilerin detaylı analizine daha az odaklanmıştır. Bu nedenle, bu çalışma, Afganistan-Kırgızistan ilişkilerinin daha kapsamlı ve bütüncül bir perspektiften incelenmesini amaçlamaktadır.

1. Jeopolitik Yapı

Jeopolitik yapının yalnızca demografik ve coğrafi etkenlerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda bölgesel ve küresel güç mücadelelerinin de bir yansıması olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Orta Asya'nın jeopolitik konumunu daha geniş bir stratejik çerçevede değerlendirmek, özellikle "Avrasya" kavramı üzerinden mümkün olmaktadır. Avrasya, tarihsel ve coğrafi özellikleriyle yalnızca bir kara parçası değil; aynı zamanda küresel güçlerin nüfuz alanlarını yeniden şekillendirdiği çok boyutlu bir mücadele sahasıdır. Bölgenin, karasal ulaşım hatları, enerji koridorları ve etnik çeşitliliğiyle küresel stratejilere yön veren bir merkez hâline gelmesi, Orta Asya'nın jeopolitik yapısına yalnızca yerel değil, aynı zamanda kıtalararası bir önem kazandırmaktadır. Bu çerçevede, Avrasya'nın "kalpgâh" olarak tanımlanan merkezi konumu, Orta Asya devletlerinin dış politika tercihlerini, güvenlik yaklaşımlarını ve bölgesel iş birliklerini doğrudan etkilemektedir (Özder, 2014, s. 66-71).

Orta Asya'nın jeopolitik yapısı, bölgenin tarihi, coğrafi ve demografik özelliklerinin yanı sıra, küresel güçlerin stratejik çıkarları tarafından da şekillenmektedir. Kırgızistan'ın jeoekonomik önemi; enerji koridorları, etnik çeşitlilik ve bölgesel iş birliği bağlamında giderek artmakta ve bu durum bölgesel dengeleri doğrudan etkilemektedir (Abdyldaeva, 2019, s. 88-92). Afganistan'ın jeostratejik konumu ise bölgesel güçlerin rekabetinde anahtar rol oynamaktadır (Güdül ve Raof, 2020, s. 53-57).

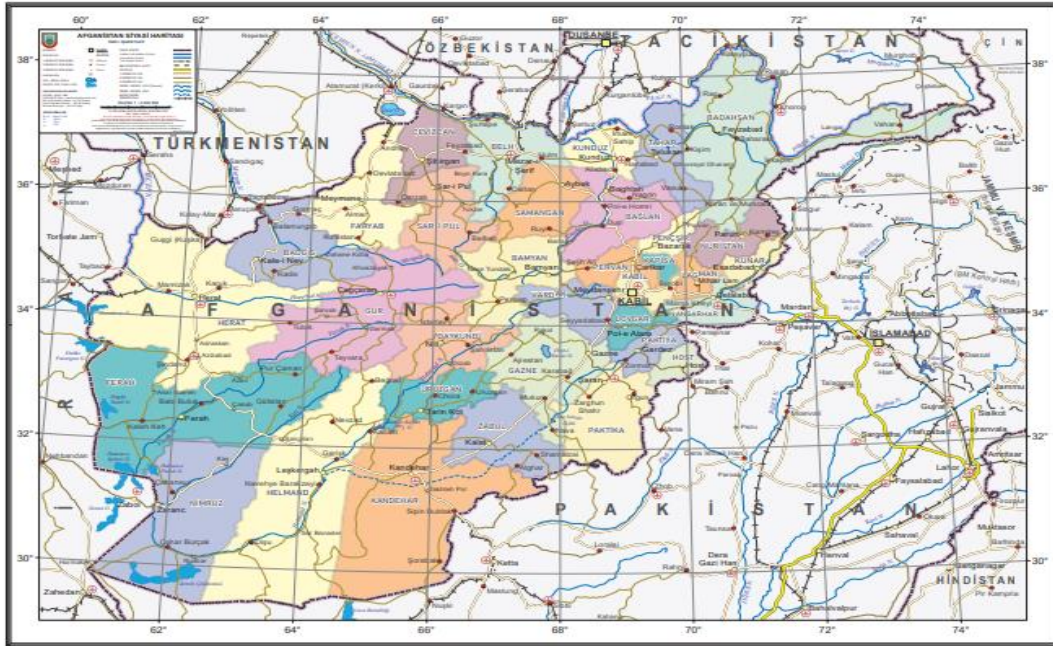
Bu bağlamda, Orta Asya'nın jeopolitik yapısı, sadece yerel unsurların değil, aynı zamanda küresel aktörlerin etkileşiminin sonucu olarak karmaşık ve çok katmanlı bir yapı arz etmektedir. Bu karmaşık ve çok katmanlı yapının daha iyi anlaşılması için, sonraki bölümde öncelikle Afganistan'ın ardından Kırgızistan'ın jeopolitik konumu detaylı olarak ele alınacaktır. Her iki ülkenin bölgedeki stratejik rolü, coğrafi avantajları ve dış politika dinamikleri ayrı ayrı incelenerek, Orta Asya'daki jeopolitik denge üzerindeki etkileri kapsamlı şekilde analiz edilecektir.

1.1. Afganistan'ın Jeopolitiği

Afganistan, Güney Asya'da ve Ceyhun Nehri'nin (Amu Derya) güneyinde yer almaktadır. Altı ülkeyle çevrili olması nedeniyle Afganistan, (Asya'nın kalbi) veya (kara bağlantı ülkesi) olarak adlandırılmaktadır. Bu ülke kuzeyde Özbekistan, Türkmenistan ve

Tacikistan; batıda İran ile (Sistan ve Horasan eyaletleri aracılığıyla); güneyde ve güneydoğuda Pakistan; ve doğuda dar Wakhan Koridoru üzerinden Çin ile sınır komşusudur. Coğrafi açıdan Afganistan, kara ile çevrili bir ülke olarak tanınır. Jeopolitik açıdan ise Afganistan, Asya'nın kalbinde yer almakta, tarihsel olarak Asya ülkeleriyle diğer küresel güçler arasında hayati bir geçit olmuştur. Teknoloji, gelişmiş silahların ilerlemesiyle birlikte coğrafyanın önemi azalmış gibi görünse de, bazı coğrafi bölgelerin büyük güçler için hala pratik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu jeopolitik açıdan bakıldığında, Afganistan'ın jeopolitik konumu bugüne kadar bölgesel ve uluslararası aktörler için dikkat çekici olmuştur. (Hosseini, 2023, s. 122-123).

Afganistan'ın nüfusu yaklaşık 34.4 milyon kişidir, bu nüfus Peştunlar, Tacikler, Hazaralar ve Özbekler gibi çeşitli etnik gruplardan oluşmaktadır. Ülkenin resmi dilleri Peştunca, Farsça (Dari) olup, halkın büyük çoğunluğunun dini İslam'dır (Afganistan Stratejik ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi, 2022, s. 3-5).

Harita 1: Afganistan'ın Haritası (<https://www.harita.gov.tr/urun/afganistan-siyasi-haritasi/562>).

Afganistan, Asya kıtasının kalbinde yer almakta olup, bu kıtanın büyük bölgeleri arasında adeta bir kavşak noktası konumundadır (Ghubar, 2011, s. 131). Tarihi boyunca defalarca istilalara uğramış ve dünya fatihlerinin iştahını kabartan bir ülke olmuştur. Afganistan, özellikle Orta Asya, Güney Asya ve kısmen Orta Doğu bölgeleri arasında yer almakta; zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması sebebiyle stratejik bir önem taşımaktadır. Her ne kadar Afganistan, bu bölgelerin her birinin yalnızca küçük bir kısmını kapsasa da, söz konusu bölgelerle ortak kültürel, etnik ve ticari bağlara sahiptir. Bununla birlikte, Afganistan belirgin bir şekilde bu bölgelerin hiçbirine tam anlamıyla ait değildir; ancak aynı zamanda hiçbirinden tamamen ayrı da olamaz. Bu durum, Afganistan'ın bu geniş bölgeler arasında bir bağlantı köprüsü görevi görmesine neden olmuştur. Afganistan, Orta Asya'yı Güney Asya'ya bağlayan hassas bir jeopolitik konumda yer alan bir ülke olarak, tarih boyunca küresel güçlerin dikkatini çekmiş ve bu güçlerin kendi stratejik hedeflerine ulaşmaları için önemli bir geçit noktası olmuştur (Ariya, 2017, s. 41).

1.2. Kırgızistan'ın Jeopolitiği

Kırgızistan, Orta Asya'da yer alan ve coğrafi konumu ile bölgesel ve küresel güçlerle olan karmaşık ilişkileri sayesinde bölgesel jeopolitikte kilit bir rol oynayan bir ülkedir. Bu

bağlamda, Kırgızistan'ın jeopolitik konumunun çeşitli boyutları aşağıda incelenmiştir (Ozdilek, 2025, s. 11).

Harita 2: Kırgızistan'ın Haritası (<https://www.harita.gov.tr/ulke-baskentleri>)

Kırgızistan, Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, karayla çevrili bir ülkedir. Ülkenin büyük bölümü Tien Shan dağ sistemi üzerinde bulunmakta olup, güneydoğusunda Pamir dağlarının uzantıları yer almaktadır. Kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan, güneybatıda Tacikistan ve doğuda Çin ile sınır komşusudur (World Bank Group, 2021, s. 1-2). 7.3 milyon nüfusu olan ülkenin başkenti Bişkek'tir. Sovyetler Birliği döneminde 1926 yılında cumhuriyet statüsü kazanmış, 1991'de ise bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin ilk cumhurbaşkanı Askar Akayev olmuştur (Zeba Kalam, Afshari ve Karimzade, 2010, s. 28). Yaklaşık 200 bin km² yüzölçümüne sahip olan Kırgızistan, Batken, Çuy, Celal-Abad, Issık-Köl, Narın, Oş ve Talas olmak üzere yedi idari bölgeye ayrılmıştır (Wallace ve Martin Rodriguez, 2024, s. 6-7). Ülke coğrafi olarak büyük ölçüde dağlıktır ve en yüksek noktası, Çin sınırında bulunan Zafer Zirvesi'dir (Jengish Chokusu / Victory Peak, 7.439 m). Bu konum, Kırgızistan'a stratejik bir önem kazandırmaktadır.

Kırgızistan, coğrafi konumu nedeniyle Çin, Rusya ve diğer Orta Asya ülkeleri arasında önemli bir jeopolitik kavşak noktasındadır. Çin'in 'Kuşak ve Yol' girişimi kapsamında kritik transit koridorlardan biri olarak kabul edilmekte, enerji ve ticaret yollarının kesişim noktasında bulunmaktadır (Bakhshi Nafouti, 2023, s. 4-5). Ayrıca, Şanghay İşbirliği Örgütü ve Avrasya Ekonomik Birliği üyesi, bölgesel güvenlik ve ekonomik işbirliği açısından ülkenin stratejik pozisyonunu güçlendirmektedir (Bakhshi Nafouti, 2023, s. 2-3). Ülkenin etnik yapısı ve siyasi değişiklikler, özellikle 2021'de gerçekleştirilen anayasa reformu, iç ve dış politikada istikrar ve karar alma süreçlerinde önemli rol oynamaktadır (Wallace ve Martin Rodriguez, 2024, s.10). Bu durum, Kırgızistan'ın bölgesel ilişkilerde esnek ve dengeli bir dış politika izlemesine olanak sağlamaktadır.

Ekonomik açıdan tarım, madencilik ve hayvancılık temel sektörler olup, altın, kömür ve uranyum gibi doğal kaynaklar ülkenin dış yatırımlarını ve jeopolitik önemini artırmaktadır (FAO, 2012, s. 1-7).

Bişkek, ülkenin siyasi ve ekonomik merkezi olarak ulusal kararların alındığı ve bölgesel işbirliği stratejilerinin şekillendiği merkezdir. 11 Nisan 2021'de yapılan referandumda oyların %85'inin desteğiyle yarı başkanlık sisteminden başkanlık sistemine geçilmesi, yönetimde etkinliği ve uluslararası ilişkilerde güçlü duruşu artırmıştır (Bakhshi Nafouti, 2023, s. 3).

3. Afganistan ve Kırgızistan'ın Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin tarihsel, kültürel, dilsel ve bölgesel bağlamda nasıl şekillendiği; günümüzde ise ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarındaki temel boyutları ele alınmaktadır. Bölümün amacı, iki ülke arasındaki karşılıklı iş birliği dinamiklerinin jeopolitik yapı içindeki yerini ortaya koymak ve bu ilişkilerin bölgesel iş birliği ile güvenliğe olan etkisini analiz etmektir. Bu kapsamda, özellikle Afganistan'ın kuzeydoğusundaki Vahhan bölgesinde yaşayan Kırgız azınlıkla kültürel bağların ilişkileri nasıl güçlendirdiği; ekonomik ve ticari iş birliklerinin hangi alanlarda yoğunlaştığı detaylandırılmaktadır. Ayrıca, ortak güvenlik öncelikleri ve diplomatik ilişkiler çerçevesinde iş birliği boyutları değerlendirilir.

Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ilişkiler, 1990'lı yıllarda Orta Asya cumhuriyetlerinin Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanmasının ardından; kültürel, dini, dilsel bağlar ile bölgesel çıkarlar temelinde şekillenmiştir. Özellikle Afganistan'ın kuzeydoğusundaki Vahhan bölgesinde yaşayan Kırgız azınlığın varlığı, kültürel ve sosyal iş birliklerini güçlendirmiştir. Her iki ülke, bölgesel örgütlerde aktif rol oynamaktadır. Kırgızistan, bölgedeki arabulucu ve bağlantı köprüsü işlevini üstlenmiş; ticaretin transit geçiş projelerini desteklemiştir (ICSD, 2025).

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler tarım ürünleri, halı ve el sanatları ticaretini kapsamakta; Kırgızistan'ın zengin mineral kaynakları ile Afganistan'ın tarımsal potansiyeli, iş birliği için önemli fırsatlar sunmaktadır. Güvenlik alanında ise terörizmle mücadele ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı ortak iş birliği önceliklidir. Aktif diplomatik temsilcilikler, kültürel ve eğitimsel değişimler diplomatik ilişkileri güçlendirmiştir. Her iki ülkedeki siyasi gelişmeler ilişkileri etkilemekte olup, yakın iş birliğiyle sürdürülebilir ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çabalar devam etmektedir (Umarova, 2025, s. 1-3).

3.1. Siyasi İlişkiler

Afganistan ve Kırgızistan arasındaki ilişkiler, 12 Kasım 1999 tarihinde resmen başlamış olup, o tarihten önce temaslar genellikle Moskova veya Tahran'daki diplomatik temsilcilikler üzerinden yürütülmüştür (Smith, 2024; World Bank Group, 2021, s. 1-2). 2001–2002 yıllarında Kırgızistan, Bişkek yakınlarındaki Manas Hava Üssü'nü ABD ve NATO güçlerinin Afganistan operasyonları için açarak bölgesel güvenliğe katkıda bulunmuştur (Zeba Kalam, Afshari ve Karimzade, 2010, s. 28). 2002–2008 döneminde iki ülke, terörle mücadele, uyuşturucu kaçakçılığı ve sınır güvenliği konularında Şanghay İşbirliği Örgütü ve Bağımsız Devletler Topluluğu çerçevesinde dolaylı işbirliği gerçekleştirmiştir (Wallace ve Martin Rodriguez, 2024, s. 6-7). 2009–2010 yıllarında Kırgızistan, Afganistan'daki uluslararası girişimlerde arabuluculuk ve lojistik destek rolünü üstlenmiş; Manas Üssü üzerinden Afganistan'daki operasyonlara katkı sağlamıştır (Tomur Feng, 2025). 2011–2014 döneminde ekonomik ve insani yardımlar kapsamında aktif rol almıştır (Ghubar, 2011, s. 131).

2015–2018 yıllarında Afganistan'ın Orta Asya entegrasyon projelerinde (enerji, ulaşım, ticaret) bölgesel destek vermiştir (World Bank Group, 2021, s. 1-2). 2019–2020 döneminde Afganistan barış sürecine dair ŞİÖ toplantılarında destek beyan edilmiş, 2021'de Taliban'ın iktidara gelmesi sonrası diplomatik ilişkiler ihtiyatlı şekilde sürdürülmüştür (Smith, 2024). 2021 yılında Taliban'ın Afganistan'da yeniden iktidara gelmesiyle, Orta Asya ülkeleri, özellikle de Kırgızistan, Afganistan ile ilişkilerinde yeni zorluklarla karşılaştı. Bu ülkelerden hiçbiri Taliban hükümetini resmen tanımamış olmasına rağmen, Afganistan ile ticari ve ekonomik ilişkileri sürdürme çabaları devam etti. Kırgızistan'ın Taliban ile doğrudan temas kurmasının başlıca nedenlerinden biri, Afganistan'ın Pamir bölgesinde yaşayan Kırgız azınlığının durumu konusundaki endişelerdi. Eylül 2021'de, Kırgızistan Güvenlik Konseyi Başkan Yardımcısı, Taliban Dışişleri Bakanı ile bir toplantı gerçekleştirerek, azınlık

meseleleri ile ticari ve transit iş birliğini ele aldı. Kırgızistan ayrıca, Afganistan'ı bölgesel enerji pazarlarına bağlayan CASA-1000 elektrik transfer projesinde önemli bir rol oynamaktadır (Tolo news, 2025).

CASA-1000 Projesi, Kırgızistan, Tacikistan'dan, Afganistan ve Pakistan'a toplamda 1300 megavat elektrik taşınmasını hedefleyen bölgesel bir enerji iletim projesidir. Proje, Orta Asya ve Güney Asya arasında sürdürülebilir enerji ticaretini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ancak, 2021 yılında Afganistan'daki siyasi değişiklikler nedeniyle proje çalışmaları durdurulmuştur. Bu dönemde, Afganistan'daki inşaat çalışmalarının yaklaşık %30'u tamamlanmışken, gerekli malzeme ve ekipmanların %95'i temin edilmiştir (World Bank, 2024). Şubat 2024'te Dünya Bankası, katılımcı ülkelerin talebi üzerine Afganistan'daki projeyi yeniden başlatacağını duyurmuştur. Ancak, yeniden başlatma şartları arasında, tüm ödemeler ve gelirlerin bağımsız bir şekilde, Taliban kontrolü dışında yönetilmesi gerekliliği bulunmaktadır (World Bank, 2024). Haziran 2024'te Afganistan Elektrik Şirketi (DABS), Dünya Bankası'ndan CASA-1000 projesinin Afganistan'daki yarım kalan çalışmalarını yeniden başlatmasını talep etmiştir. DABS Sözcüsü, bu projenin tamamlanmasının Afganistan'a yıllık yaklaşık 70 milyon dolar gelir sağlayabileceğini belirtmiştir (Daryo.uz, 2024). Kasım 2023'te Dünya Bankası, Kırgızistan'daki CASA-1000 projesi için ek 18.3 milyon dolar finansman sağlamıştır. Bu finansman, Kırgızistan'daki enerji altyapısının tamamlanmasına destek olacak ve Afganistan ile Pakistan'a elektrik ihracatının önünü açacaktır (TOLONews, 2025). Genel olarak, Afganistan ve Kırgızistan arasındaki ilişkiler son on yılda birçok zorluk ve fırsatla karşı karşıya kalmıştır. Siyasi ve güvenlik alanındaki gelişmelere rağmen, iki ülke ekonomik ve altyapısal iş birliğini sürdürmeye ve güçlendirmeye çalışmıştır. CASA-1000 gibi projeler, Orta Asya ve Güney Asya ülkeleri için ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir enerji sağlanmasında bölgesel iş birliğinin önemini göstermektedir. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, Orta Asya ülkeleri zirvelerinde ve BM kürsüsünde yaptığı açıklamalarda, CASA-1000 projesinin bölgesel istikrar ve kalkınmaya katkısını vurgulamış ve Afganistan'daki siyasi gelişmelere rağmen iş birliğinin sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir.

3.2. Ekonomik ve Ticari İlişkiler

Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin kapsamını sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için öncelikle her iki ülkenin temel demografik ve makroekonomik göstergeleri dikkate alınmalıdır. 2023 yılı itibarıyla Afganistan yaklaşık 41,1 milyon kişilik nüfusa sahipken, Kırgızistan'ın nüfusu 7,2 milyon civarındadır (World Bank, 2024a: 2). Nominal gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) açısından iki ülke birbirine yakın seviyede bulunmakta olup; Afganistan'ın GSYH'si 17,2 milyar ABD doları, Kırgızistan'ın ise 17,5 milyar ABD doları civarındadır (Trading Economics, 2025a). Ancak kişi başına düşen gelir bakımından ciddi bir fark mevcuttur: Afganistan'da bu değer 416 ABD doları, Kırgızistan'da ise 2.424 ABD dolarıdır (World Bank, 2024b, s. 3). Dış ticaret hacmine bakıldığında, Kırgızistan'ın toplam mal ticareti 15,86 milyar ABD doları, Afganistan'ın ise 10,36 milyar ABD doları seviyesindedir (Trading Economics, 2025b). Cari denge göstergelerine göre ise her iki ülkenin ekonomisinde açık söz konusudur: Afganistan'da %−18,5, Kırgızistan'da ise %−11,5 oranında cari açık bulunmaktadır (IMF, 2024, s. 44). Ayrıca dış borç stokuna bakıldığında, Afganistan GNI'sinin yalnızca %19,8'i kadar dış borç taşırken, Kırgızistan'da bu oran %73,3'e ulaşmaktadır (World Bank IDA Debt, 2024, s. 5).

Bu ekonomik çerçeve, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin potansiyelini ve sınırlılıklarını daha net biçimde ortaya koymaktadır. Kırgızistan, Afganistan mallarının Çin'e ulaştırılması noktasında bir transit güzergâhı olarak önemli rol oynamakta ve CASA-1000, Lapis Lazuli Koridoru, Orta Asya Güney Asya Enerji Koridoru gibi bölgesel projelere aktif şekilde katılım sağlamaktadır. Bu iş birlikleri, iki ülkenin ekonomik ilişkileri güçlendirme,

lojistik entegrasyonu artırma ve bölgesel fırsatlardan yararlanma yönündeki ortak çabalarını yansıtmaktadır (Intellinews, 2025, s. 9).

Afganistan ile Kırgızistan arasında doğrudan bir kara sınırının bulunmaması, ticaretin gelişmesinde önemli bir fiziksel engel oluşturmaktadır. Ancak bu durum, her iki ülkenin Kazakistan ve Özbekistan üzerinden dolaylı bağlantılar kurarak ticari ilişkilerini devam ettirmesine engel teşkil etmemektedir. Gıda ürünleri, tekstil, ilaç ve hafif ekipman gibi mallar genellikle küçük ölçekli miktarlarda ticarete konu olmaktadır. Özellikle Afganistan'ın bir geçiş ülkesi olarak rol aldığı Lapis Lazuli Koridoru kapsamında, Kırgızistan'ın da Orta Asya – Güney Asya ticaret ağlarına entegre olması hedeflenmektedir.

Geçmişe bakıldığında, 2000–2010 yılları arasında iki ülke arasındaki ekonomik etkileşimlerin oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu dönemde taşımacılık altyapısının yetersizliği, Afganistan'daki iç karışıklıklar ve doğrudan ticaret yollarının eksikliği, ikili ekonomik ilişkilerin gelişimini kısıtlayan başlıca faktörler olmuştur. Mevcut verilere göre, bu dönemde Kırgızistan'ın Afganistan'a ihracatı büyük oranda tarım ürünleri ve bazı sanayi mamullerinden oluşurken, Afganistan'dan yapılan ithalat ise halı, kurutulmuş meyve ve benzeri geleneksel ürünlerle sınırlı kalmıştır (Umarova, 2025, s. 2). Öte yandan 2023 yılı itibarıyla Kırgızistan'ın Afganistan'a yaptığı ihracat 14,87 milyon ABD doları seviyesine ulaşmış; bu ihracatın başlıca kalemlerini baklagiller, kimyasal gübreler ve şeker gibi ürünler oluşturmuştur. Aynı şekilde, Kırgızistan'ın Afganistan'dan ithalatı da 4,25 milyon ABD dolarına ulaşmıştır (Trading Economics, 2025c). Bu gelişmeler, son yıllarda iki ülke arasında karşılıklı ekonomik etkileşimde artış olduğunu göstermektedir. Ancak ticaretin tam potansiyeline ulaşabilmesi için lojistik altyapısının güçlendirilmesi, bankacılık ve gümrük iş birliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yıl	Kırgızistan'ın Afganistan'a İhracatı (Milyon USD)	Afganistan'ın Kırgızistan'dan İthalatı (Milyon USD)
2018	8,5	2,1
2019	9,8	2,7
2020	10,3	3,0
2021	12,0	3,5
2022	13,5	4,0
2023	14,87	4,25

Tablo 1: Kırgızistan - Afganistan Ekonomik İlişkiler (2018-2023) (Trading Economics, 2018-2023)

Son yıllarda Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ekonomik ilişkilerde belirgin bir büyüme gözlemlenmektedir. Kırgızistan'ın Afganistan'a yaptığı ihracat, 2018 yılından itibaren sürekli artış göstermiş olup, 2023 yılında yaklaşık 14,87 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır. İhracat kalemlerinin başında baklagiller, kimyasal gübreler ve şeker gibi ürünler yer almaktadır. Buna paralel olarak, Afganistan'ın Kırgızistan'dan ithalatı da artış trendi göstermiş ve 2023 yılında 4,25 milyon ABD doları seviyesine yükselmiştir (Trading Economics, 2023; OEC, 2023). Bu veriler, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin güçlendiğini ve karşılıklı ekonomik faydanın arttığını göstermektedir. 2024 yılının ilk sekiz ayında, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki ikili ticaret hacmi 14 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Bu miktarın yaklaşık 6 milyon dolarlık kısmı Afganistan'ın Kırgızistan'a yaptığı ihracattan oluşmaktadır. Afganistan'ın Kırgızistan'a ihraç ettiği başlıca ürünler arasında maden suyu, halı, alkolsüz içecekler, kuru meyveler, meyve suları, kayısı ve susam tohumu yer almaktadır (TOLONews, 2024). Özellikle 2025 yılında, Kırgızistan'ın Afganistan'a yaptığı benzin ihracatı ciddi bir artış göstermiştir. İlk beş ayda yaklaşık 26,1 milyon ABD

doları değerinde benzin ihraç edilmiş ve bu ihracatın büyük çoğunluğu Afganistan tarafından alınmıştır (Khaama, 2025). Bu gelişmeler, iki ülke arasındaki ticaretin çeşitlendiğini ve ekonomik bağların derinleştiğini göstermektedir. Buna rağmen, bölgedeki siyasi istikrar ve güvenlik koşulları, ekonomik iş birliğinin sürdürülebilirliği açısından belirleyici olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, ekonomik verilerin sistematik bir şekilde tabloluşturularak sunulması ve üzerine yapılacak kapsamlı analizler, ticari ilişkilerin daha iyi anlaşılmasını ve akademik literatürde açıklayıcı bir içerik kazanmasını sağlamaktadır (Kırgızistan Devlet İstatistik Kurumu, 2024).

3.3. Güvenlik İlişkileri

Afganistan ile Kırgızistan arasındaki güvenlik ilişkileri, doğrudan bir sınır paylaşmamalarına rağmen, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, radikalizm gibi ortak bölgesel tehditler nedeniyle şekillenmiş durumda. Bu işbirlikleri, bölgesel örgütler ile çok taraflı güvenlik projeleri çerçevesinde gelişim göstermektedir. Her iki ülke de Orta ve Güney Asya'nın bir parçası olup benzer güvenlik zorluklarıyla karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya ülkelerinin bağımsızlık kazanmasıyla birlikte, ortak tehditlerle mücadele amacı doğrultusunda Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) ile Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (CSTO) gibi yapılar çerçevesinde güvenlik işbirlikleri güçlendirilmiştir (Peng Chung, 2005, s. 1-2).

Kırgızistan, 2001 yılından bu yana SCO'nun tam üyesi olup, örgüt kapsamında terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıcılıkla mücadele konularında aktif iş birliği içindedir. Afganistan ise 2012 yılında SCO'ya gözlemci üye statüsü ile dahil edilmiş ve bölgesel güvenliğin sağlanmasında iş birliğine açık bir pozisyon sergilemiştir (Shanghai Cooperation Organization, 2024, s. 3).

Kırgızistan'ın Afganistan ile doğrudan bir sınırının bulunmaması, bölgesel güvenlik risklerinden etkilenmesini engellemektedir. Tacikistan ve Özbekistan gibi komşu ülkeler üzerinden Afganistan'daki güvenlik sorunlarının etkilerine maruz kalmaktadır (Tekir, 2023, s. 73-74). Afganistan'daki siyasi ve güvenlik gelişmeleri, bölgesel istikrar üzerinde kayda değer bir etki yaratmakta, Kırgızistan'ı komşu ülkelerle, özellikle Afganistan ile güvenlik ve istihbarat paylaşımını artırmaya yönlendirmektedir. Bu durum, sınır ötesi tehditlerle etkin mücadele edebilmek ve Orta Asya'da istikrarı koruyabilmek adına bölgesel güvenlik işbirliklerinin daha da güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Afganistan, dünyanın en büyük afyon üreticisi olarak, bölgesel uyuşturucu kaçakçılığında önemli bir rol oynamaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin raporuna göre, dünya genelindeki eroinin fazlası Afganistan'dan temin edilmektedir. Kırgızistan ise bu uyuşturucunun Rusya ve Avrupa'ya geçişinde kilit bir güzergâh olarak öne çıkmaktadır (UNODC, 2023).

UNODC'nin çalışmaları, her yıl Afganistan'da üretilen eroinin Orta Asya güzergahları, özellikle Tacikistan ve ardından Kırgızistan üzerinden Rusya ve Avrupa'ya kaçırıldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, Kırgızistan'ın doğrudan Afganistan ile sınırı bulunmamasına rağmen, bölgesel güvenlik risklerinden ciddi şekilde etkilendiğini göstermektedir. Afganistan'daki uyuşturucu ticareti, yalnızca ekonomik ve sosyal istikrarsızlığa yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda sınır güvenliğini tehdit etmekte ve Kırgızistan'ı komşu ülkelerle güvenlik ve istihbarat işbirliğini artırmaya zorlamaktadır. Dolayısıyla, bu gerçeklik, sınır ötesi tehditlerle mücadele edebilmek ve Orta Asya'da istikrarı koruyabilmek adına bölgesel güvenlik işbirliklerinin daha da güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Orta Asya'da Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele Bölgesel Projesi, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ile Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) desteğiyle, bölgesel güvenlik işbirliğini güçlendirmek ve uyuşturucu kaçakçılığını azaltmak amacıyla Orta Asya ülkeleri, özellikle Kırgızistan'da uygulanmaktadır. Bu ortak programlar, sınır güvenliği

güçlerinin eğitimi, teknik donanım sağlanması ve sınır kontrollerinde yenilikçi teknolojilerin kullanılmasını içermektedir. Bu girişimlerin temel amacı, Afganistan'dan Orta Asya üzerinden Rusya ve Avrupa'ya uzanan uyuşturucu trafiğini engellemektir (INCB, 2024, s. 40-42).

Bu çerçevede, Orta Asya Uluslararası Uyuşturucu Komisyonu, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ı kapsayacak şekilde, kaçakçılıkla mücadele faaliyetlerinin eşgüdümünü sağlamak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Her yıl düzenli olarak yayımlanan raporlar, uyuşturucu kaçakçılığının bölgedeki durumu ve yürütülen işbirliklerinin sonuçlarını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu raporlar, sınır güvenliğinin artırılması ve uluslararası kaçakçılık ağlarına karşı alınacak önlemlerin belirlenmesi açısından kritik bir referans niteliğindedir. Gerçekleştirilen bu önlemler, sınır ötesi tehditlerle etkili bir şekilde mücadele edebilmek ve Orta Asya'da istikrarı koruma yönünde bölgesel kararlılığı ortaya koymaktadır.

3.4 Afganistan ve Kırgızistan'ın Bölgesel ve Küresel Geleceği

Afganistan ve Kırgızistan, Avrasya coğrafyasının iki stratejik ülkesi olarak, hem bölgesel hem de küresel gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Bu iki ülkenin jeopolitik ve jeoekonomik konumları, küresel güç dengeleri ve bölgesel aktörlerin çıkarları bağlamında yeniden şekillenmektedir. Özellikle Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI), Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) politikaları ve ABD'nin Orta Asya'daki jeostratejik varlığı, her iki ülkenin dış politikasını doğrudan etkilemektedir (Stronski, 2023, s. 1-4).

Kırgızistan, Orta Asya'nın merkezinde yer alan konumu sayesinde, Çin, Rusya ve Kazakistan gibi büyük ekonomik aktörlerle entegre olmaya çalışmaktadır. Çin'in bölgeye yaptığı altyapı yatırımları sayesinde Kırgızistan, lojistik ve enerji koridorlarında önemli bir geçiş ülkesi haline gelmiştir (Kenderdine, 2022, s. 16). Ayrıca, Kırgızistan'ın demokrasi indekslerindeki düşük sıralamasına rağmen (Freedom House, 2024), bölgesel iş birliği mekanizmalarına aktif katılımı, ülkenin uluslararası alanda çok taraflı bir denge politikası izlediğini göstermektedir.

Afganistan ise uzun süredir süren siyasi istikrarsızlık nedeniyle küresel entegrasyonda zorluklar yaşamaktadır. Ancak, Lapis Lazuli Koridoru gibi projeler aracılığıyla Afganistan'ın Güney ve Orta Asya'yı bağlayan bir transit ülke olarak rol üstlenmesi, gelecekte jeoekonomik potansiyelini artırma ihtimalini doğurmaktadır (World Bank, 2023). Ayrıca, Taliban yönetimi altında siyasi tanınırlık sorunu devam etse de, Afganistan hala bölgesel güvenlik denklemlerinin merkezinde yer almaktadır.

Her iki ülke de enerji güvenliği, su paylaşımı, sınır ötesi güvenlik ve iklim değişikliği gibi bölgesel meselelerde benzer tehditlerle karşı karşıyadır. Bu bağlamda Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) ve Birleşmiş Milletler gibi platformlar, iş birliği olanaklarını artırmaktadır. Özellikle UN Sustainable Development Index 2024 verilerine göre, Kırgızistan 153 ülke içinde 91. sırada yer alırken; Afganistan, 147. sırada bulunmakta ve bu durum iki ülke arasındaki kalkınma farkını ortaya koymaktadır (SDSN, 2024).

Küresel ölçekte ise, iklim krizi, gıda güvenliği, göç dalgaları ve enerji kaynaklarının yeniden dağılımı gibi mega eğilimler, her iki ülkenin iç ve dış politikalarını şekillendirmektedir. Kırgızistan, jeopolitik olarak Çin-Rusya rekabeti arasında denge politikaları izlerken, Afganistan bu denklemde hâlâ bir "kriz bölgesi" olarak konumlanmaktadır. Ancak uzun vadede, altyapı projeleri ve bölgesel entegrasyon çabaları sayesinde, bu durumun dengelenmesi mümkündür (Batsaikhan & Dabrowski, 2022, s. 12-13).

3.5 Kırgızistan ve Afganistan'ın Üye Olduğu Uluslararası Örgütler

Kırgızistan, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren dış politika hedefleri doğrultusunda birçok uluslararası örgüte üye olmuştur. Bu örgütler arasında en önemlileri Birleşmiş Milletler (BM), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Eurasya Ekonomik Birliği

(EAEU), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Türk Konseyi (TURKSOY) olarak sıralanabilir (UN Kyrgyzstan, 2024; Investopedia, 2024; WTO, 2024; Wikipedia, 2024a). Kırgızistan bu örgütler aracılığıyla hem bölgesel iş birliğini güçlendirmeyi hem de ekonomik ve siyasi entegrasyon hedeflerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Afganistan da tarihsel olarak birçok uluslararası örgüte üyedir. Afganistan, 1946 yılında BM'ye üye olmuş, 2016 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) katılmış ve Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) gibi bölgesel örgütlerde de yer almaktadır (WTO, 2024; Wikipedia, 2024b). Bunun yanında Afganistan, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA), Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC), Interpol, Colombo Planı ve G77 gibi küresel ve bölgesel platformlarda da üyelik sahibidir (ILO, 2024; Wikipedia, 2024b). Taliban'ın iktidara gelmesinden sonra bazı üyeliklerde temsil konusunda geçici düzenlemeler yapılmış olsa da, Afganistan hâlen bu örgütlerde aktif katılım için çalışmalarını sürdürmektedir. Bu örgütlerdeki üyelikler, Kırgızistan ve Afganistan'ın uluslararası ilişkilerdeki rollerini, bölgesel iş birliğini ve ekonomik ve siyasi entegrasyon çabalarını şekillendirmektedir. Her iki ülke de bu platformları kullanarak diplomatik ilişkilerini güçlendirmeyi ve bölgesel iş birliğini derinleştirmeyi hedeflemektedir (UN Kyrgyzstan, 2024; Wikipedia, 2024a; Wikipedia, 2024b).

Sonuç

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması, Orta Asya'da kapsamlı siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşümlerin başlangıcını temsil etmiş; bu değişim süreci, Sovyet sonrası Afganistan ve Kırgızistan arasındaki ikili ilişkilerin şekillenmesinde kritik bir dönüm noktası olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, bağımsızlıklarını ilan eden iki ülke, tarihsel bağların ötesinde karşılıklı siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel çıkarlar doğrultusunda ilişkilerini derinleştirmiştir.

Afganistan'ın jeopolitik konumu, Güney, Orta ve Doğu Asya'yı birleştiren stratejik bir köprü işlevi görürken; Kırgızistan, Orta Asya'nın merkezinde kritik bir pozisyona sahiptir. Bu coğrafi ve stratejik avantajlar, karşılıklı iş birliği potansiyelini artırmakla birlikte, bölgesel dinamiklerin karmaşıklığını da beraberinde getirmiştir. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1999 yılında resmen tesis edilmiş; siyasi diyaloglar güçlenmiş ve çeşitli alanlarda iş birlikleri başlatılmıştır. Ancak, Afganistan'daki siyasi istikrarsızlık ve özellikle Taliban rejiminin tekrar iktidara gelmesi, Kırgızistan'ın bu ilişkilerde temkinli ve hassas bir politika izlemesine yol açmıştır. Kırgızistan, Taliban yönetimini resmen tanımamakla beraber, bölgesel istikrarın sağlanması ve Afganistan'ın Badahşan vilayetindeki Kırgız azınlığın korunmasında aktif bir rol üstlenmiştir.

Güvenlik alanında ise, aşırıcılık, terörizm, yasa dışı göç ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi ortak tehditler, iki ülkenin iş birliğini zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda, bilgi paylaşımı, koordinasyon ve bölgesel güvenlik paktları çerçevesindeki iş birlikleri artış göstermiştir. Ancak, bölgedeki siyasi istikrarsızlık, sınır güvenliği sorunları ve altyapı eksiklikleri, bu iş birliklerinin önündeki temel engeller arasında yer almaktadır.

Ekonomik ilişkilerde coğrafi zorluklar ve yetersiz ulaşım altyapısı ticaret hacminin gelişimini kısıtlamışsa da; özellikle 2020 sonrası dönemde ticaret hacminde anlamlı bir artış gözlemlenmiştir. Kırgızistan'ın nohut, kimyasal gübre ve şeker gibi ihracat ürünleri ile Afganistan'dan ithal edilen kuru meyve, halı ve susam gibi ürünler, ekonomik iş birliğinin somut göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, Kırgızistan, Afgan mallarının Çin'e ulaştırılmasında önemli bir transit güzergâhı işlevi görmekte ve CASA-1000 gibi bölgesel enerji projelerinde aktif rol almaktadır. Bu projeler, iki ülke arasındaki ekonomik entegrasyonu ve bölgesel iş birliğini güçlendirmektedir. Lapis Lazuli Koridoru gibi ulaştırma

projeleri ise Afganistan'ın bölgesel ticaret yollarındaki etkinliğini artırırken, Kırgızistan'ın transit geçiş stratejilerindeki önemini yükseltmektedir.

Bununla birlikte, Afganistan'daki devam eden siyasi belirsizlikler, güvenlik riskleri, ekonomik ve kültürel iş birliklerinin derinleşmesini sınırlayan başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Bu nedenle, bölgesel barış ve istikrarın sağlanması; iki ülke arasında uzun vadeli, sürdürülebilir ve çok boyutlu iş birliklerinin ön koşuludur.

Sonuç olarak, Sovyet sonrası dönemde Afganistan , Kırgızistan arasındaki ikili ilişkiler, zorluklara rağmen güçlü tarihsel bağlar güncel karşılıklı çıkarlar doğrultusunda gelişimini sürdürmektedir. Diplomatik ilişkilerin devamlılığı, altyapı ve ulaştırma yatırımlarının artırılması, bölgesel iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesiyle, bu ilişkiler stratejik ve çok boyutlu bir yapıya kavuşabilir. Böylelikle, Afganistan ile Kırgızistan arasındaki iş birliği sadece iki ülkenin değil, tüm Orta Asya bölgesinin güvenlik, ekonomik kalkınma ve kültürel entegrasyonuna katkı sunan önemli bir model haline gelecektir.

Kaynakça

- Abdyladaeva, Z. (2019). Orta Asya jeopolitiği ve jeoekonomisinde Kırgızistan'ın yeri [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Afganistan Stratejik ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi (2022). *The problem of unemployment in Afghanistan; its causes and consequences* (Rapor No: 403). Afganistan Stratejik ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi.
- Afshari, Z., ve Karimzade, K. (2010). Investigating the causes of the failure of the government resulting from the developments known as the Color Revolution in Kyrgyzstan. *Central Eurasian Studies, Center for Advanced International Studies, Faculty of Law and Political Science, Third Year, Issue 7, Tehran, 28-29.*
- Ariya, S. A. (2017). Geographical location of Afghanistan and its role in development. Khorasan Zameen, 41. Erişim adresi: <https://www.khoranzameen.net/php/read.php?id=4122>
- Ataev, N. (2011). *Economic transition in the Kyrgyz Republic: Problems and prospects* [Diploma thesis]. International Atatürk-Alatoo University, Bishkek, Kyrgyzstan.
- Bakhshi Nafouti, Z. (2023). *An Overview of Kyrgyzstan's Trade Relations*. Iran Textile Industries Association.
- Batsaikhan, U. ve Dabrowski, M. (2022). *Central Asia: Between Economic Modernization and Geopolitical Constraints*. Bruegel Policy Contribution, 4, 12-13.
- Dabrowski, M., Antczak, R. (1994). Economic reforms in Kyrgyzstan. Center for Social & Economic Research, Warsaw.
- Daryo.uz (2024, 03 Haziran). Afghanistan's DABS Urges World Bank To Resume CASA-1000 Project. Erişim adresi: https://daryo.uz/en/2H024/06/03/afghanistans-dabs-urges-world-bank-to-resume-casa-1000-project?utm_source=chatgpt.com
- Dzhuraev, S. (2022). Kyrgyzstan and the Changing Geopolitics of Central Asia and the Caucasus. *Central Asia-Caucasus Analyst*, 1-3.
- FAO (2012). *Country profile – Kyrgyzstan, AQUASTAT Country Profile – Kyrgyzstan*, Rome, Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), 1-7.
- Freedom House. (2024). *Freedom in the World 2024: Kyrgyzstan & Afghanistan*. <https://freedomhouse.org>
- Ghobar, M. G. M. (2011). *Afghanistan on the Path of History*. Peshawar: Dar-ul-Salam Books House, 131.
- Güdül, S. Raof, F. L. (2020). Orta Asya'da yeni büyük oyunun anahtarı: Afganistan. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 13-46.

- Hosseini, M. (2023). Geopolitical Analysis and Recent Developments in Afghanistan with Implications for the Security of the Islamic Republic of Iran. *Threat Studies Quarterly*, 1(1), 122-123.
- ICSD (2025). Kyrgyzstan and Afghanistan-Prospects for Bilateral Relations. 31.01.2025. Erişim adresi: <https://icsd.kz/tpost/tb47sk4331-kyrgyzstan-and-afghanistan-prospects-for>
- ILO (2024). ILO in Kyrgyzstan. ILO.
- IMF (2024). World Economic Outlook Database, Washington DC, s.44.
- INCB (2024). Report of the International Narcotics Control Board for 2023. Vienna.
- Intelli news. (2025). Taliban seek \$100mn from World Bank to restart work on CASA-1000 electricity transmission project. Erişim adresi: <https://www.intellinews.com/taliban-seek-100mn-from-world-bank-to-restart-work-on-casa-1000-electricity-transmission-project-374739/?source=afghanistan>
- Intellinews (2025). “CASA-1000 Projesi ve Bölgesel Enerji Entegrasyonu,” *Orta Asya Ekonomi Dergisi*, s.9.
- Investopedia. (2024). Eurasian Economic Union (EAEU). Investopedia.
- Jenish, N. (2019). *Macroeconomic policy frameworks and technological development: Case studies of Kyrgyzstan, Tajikistan and Afghanistan* (Working Paper No. 49). University of Central Asia (UCA).
- Kassenova, N. (2014). *Relations between Afghanistan and Central Asian states after 2014: Incentives, constraints and prospects*. May 2014.
- Kenderdine, T. (2022). *Infrastructure Diplomacy in Central Asia: China's Strategic Corridors*. *Journal of Asian Affairs*, 53(1), 15–20.
- Khaama Press (2025). Kyrgyzstan's Fuel Exports to Afghanistan Surge in 2025. Khaama Press
- Kırgızistan Devlet İstatistik Kurumu. (2024). Annual Trade Report. Stat.kg
- OECD (2023). Kyrgyzstan-Afghanistan Trade Profile. OECD World
- Ozdilek, S.E. (2025). Impact Of Small States On International Relations: Kyrgyzstan's Relations With Great Powers. *Ufuk University, Ankara, Turkey*, 11.
- Özder, A. (2013). Avrasya kavramı ve önemi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD)*, II(2), 66-71.
- Özgün, T. O. ve Uçmaz, M. (2011). Orta Asya'da Büyük Oyun: Kırgızistan. *International Conference on Eurasian Economies 2011*.
- Peng Chung, C. (2005). The Shanghai Cooperation Organization: Institutionalization, Cooperation and Rivalry, 1-2.
- SDSN (Sustainable Development Solutions Network) (2024). *Sustainable Development Report 2024*. <https://sdgindex.org>
- Shanghai Cooperation Organization (SCO). (2024). Member States and Observer Countries Overview. Erişim adresi: www.eng.sectsc.org/members
- Smith, G. (2024). Afghanistan Three Years after the Taliban Takeover. <https://www.crisisgroup.org/asia-pacific/afghanistan/afghanistan-three-years-after-taliban-takeover>.
- Stronski, P. (2023). *Great Power Rivalry in Central Asia*. Carnegie Endowment for International Peace.
- TDBB. Kırgızistan-idari-Haritasi. Erişim adresi: https://www.tdbb.org.tr/?attachment_id=13418&lang=tr
- TOLONews. (2025, March 5). CASA-1000 Project in Afghanistan Reaches 70% Completion. 05 MARCH 2025. Erişim adresi: https://tolonews.com/index.php/afghanistan193316?utm_source=chatgpt.com
- Trading Economics (2025a). *GDP – Kyrgyzstan & Afghanistan, çevrim içi veri seti*, s.1.

- Trading Economics (2025b). *Foreign Trade Statistics, çevrim içi veri*. (Erişim Tarihi: 02.07.2025).
- Trading Economics (2025c). Kyrgyzstan-Afghanistan Bilateral Trade Data, s.2.
- Trading Economics. (2023). Kyrgyzstan Imports from Afghanistan. Trading Economics.
- Trading Economics. Kyrgyzstan Exports to Afghanistan. Erişim adresi: <https://tradingeconomics.com/kyrgyzstan/exports/afghanistan>
- Umarova, N. (2025). What the Extension of Transport Corridors in Afghanistan Means for Central Asia. *Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Joint Center*, 1-3.
- UN Kyrgyzstan. (2024 , July 5). About the UN in Kyrgyzstan. UN Kyrgyzstan.
- UNODC. (2023). Contemporary Issues On Drugs. *World Drug Report*. New York.
- Wallace, V., ve Martin Rodriguez, A. (2024). Kyrgyzstan in Crisis: A Geopolitical Junctureo. *Defense, Emerging Technology, and Strategy Program Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School*, 6-7.
- Wikipedia. (2024a). Shanghai Cooperation Organisation. Retrieved October 2025, from https://en.wikipedia.org/wiki/Shanghai_Cooperation_Organisation
- Wikipedia. (2024b). Outline of Afghanistan. Retrieved October 25, 2025, from Wikipedia.
- World Bank (2024b). World Development Indicators – GDP per capita, çevrim içi veri seti, s.3. Retrieved June 2025, from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
- World Bank Group. (2021). Climate Risk Country Profile, Kyrgyz Republic. 1-2. Erişim adresi: https://climateknowledgeportal.worldbank.org/sites/default/files/country-profiles/17036-WB_Kyrgyz-Republic-Country-Profile-WEB.pdf?utm_source=chatgpt.com
- World Bank Group. (2024, July 9). Kyrgyz Republic Overview. Retrieved July 2025, from <https://www.worldbank.org/en/country/kyrgyzrepublic/overview>
- World Bank IDA Debt (2024). Debt Data – Kyrgyz Republic & Afghanistan, s.5.
- World Bank. (2023). *Afghanistan: Transit Trade and Connectivity Analysis*. Retrieved October 2025, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/682381509958023712/pdf/120906-WP-PUBLIC-AFGtradeandtransitreportFINALNovtoupload.pdf>
- World Bank. (2024). Q&A: CASA-1000 Resumption in Afghanistan. February 23, 2024. Erişim adresi: https://www.worldbank.org/en/news/statement/2024/02/23/casa1000resumptionafghanistan?utm_source=chatgpt.com
- World Trade Organization. (2024). Kyrgyz Republic Profile. Retrieved October 2025, from https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/kyrgyz_republic_e.htm
- Yıldırım, O., & Stamalieva, M. (2018, January 23-25). *Kyrgyzstan economy in terms of economic developments*. Presented at the Conference in Lisbon, Portugal.

Extended Summary

Following the dissolution of the Soviet Union in 1991, Afghanistan and Kyrgyzstan, despite their geographical distance and lack of direct borders, have developed political, economic, security, and cultural relations. The ties between the two countries are primarily rooted in the historical, cultural, religious, and linguistic commonalities of Central Asia. Geopolitically, Afghanistan serves as a critical bridge connecting South Asia, Central Asia, the Middle East, and East Asia, while Kyrgyzstan occupies a strategic position among China and former Soviet republics. Diplomatic relations between Afghanistan and Kyrgyzstan were officially established in 1999, marking a new era of bilateral engagement.

The resurgence of the Taliban in 2021 introduced new sensitivities into these relations. Although Kyrgyzstan did not officially recognize the Taliban government, it maintained limited engagement due to concerns over the Kyrgyz minority in Afghanistan's Badakhshan province. This engagement was primarily driven by humanitarian concerns and regional stability. The geopolitical shifts in Afghanistan have influenced

not only regional security dynamics but also bilateral diplomatic engagements. Kyrgyzstan's cautious approach reflects its strategic interest in maintaining regional stability while safeguarding its diplomatic principles. Economically, the absence of a shared border and weak transportation infrastructure have historically limited trade relations. Nevertheless, since 2020, trade volumes have seen significant growth, reaching \$14.87 million in Kyrgyz exports to Afghanistan in 2023. Key exports from Kyrgyzstan include chickpeas, chemical fertilizers, and sugar, while Afghanistan exports mineral water, dried fruits, carpets, and sesame seeds to Kyrgyzstan. These economic exchanges, although modest in scale, symbolize a growing interest in enhancing bilateral trade and economic cooperation. Efforts to overcome logistical challenges through multilateral frameworks and regional agreements continue to be a focus for both nations. Additionally, initiatives aimed at improving trade routes and strengthening connectivity are under discussion, highlighting the mutual interest in economic expansion.

One of the significant collaborative projects is CASA-1000, which connects Afghanistan to Kyrgyzstan via Tajikistan and Pakistan, enhancing regional energy sharing. This project not only strengthens economic interactions but also contributes to political and security cooperation. CASA-1000 is seen as a strategic initiative to integrate Afghanistan into the Central Asian energy grid, facilitating energy flow from Kyrgyzstan and Tajikistan to energy-deficient regions in Afghanistan and Pakistan. This project serves as a model for regional cooperation, highlighting the potential for Afghanistan and Kyrgyzstan to work together on large-scale infrastructure projects. Furthermore, it represents a cornerstone of broader economic integration that could help stabilize Afghanistan's economy while providing Kyrgyzstan with new markets for its energy exports. The successful implementation of CASA-1000 is anticipated to not only boost economic growth but also contribute to peacebuilding efforts by fostering regional interdependence and reducing energy scarcity.

In the security domain, Kyrgyzstan remains affected by the threats of terrorism and drug trafficking emanating from Afghanistan. Both countries have acknowledged the importance of regional security cooperation to counter these threats. Kyrgyzstan actively participates in regional security collaborations through the Shanghai Cooperation Organization (SCO) and the Collective Security Treaty Organization (CSTO), which focus on collective measures to combat terrorism, extremism, and narcotics trafficking. The stabilization of Afghanistan is viewed as crucial for the security of Central Asia, and Kyrgyzstan's engagement in multilateral security dialogues reflects its commitment to regional peace. Furthermore, Kyrgyzstan's collaboration with international security organizations aims to enhance intelligence sharing and strengthen border control to prevent the spillover of conflict and instability.

Culturally, the relationship between Afghanistan and Kyrgyzstan is strengthened by shared heritage and historical ties. Both nations have common linguistic and ethnic connections, particularly among Turkic and Persian-speaking communities. Cultural exchanges, academic cooperation, and joint initiatives aimed at preserving historical heritage have been avenues for reinforcing mutual understanding. Additionally, the Kyrgyz minority in Afghanistan represents a living connection between the two countries, and initiatives for cultural preservation and community support have been areas of interest for Kyrgyzstan. In recent years, both governments have supported cultural exchange programs and educational partnerships to deepen people-to-people connections and promote mutual cultural awareness.

Despite geographical challenges, the economic, cultural, and security cooperation between Afghanistan and Kyrgyzstan continues to grow. Projects like CASA-1000 indicate a promising future for bilateral engagement, with the potential to further strengthen ties and promote stability in the broader Central Asian region. Enhanced cooperation in energy, infrastructure development, and regional security could pave the way for a more resilient and interconnected relationship, contributing not only to the prosperity of both nations but also to the stability of Central Asia as a whole. Looking ahead, sustained diplomatic dialogue, combined with expanded economic initiatives and strengthened security cooperation, holds the promise of deepening the Afghanistan-Kyrgyzstan partnership amidst the evolving geopolitical landscape.

